

heid stonden. Wij noemden er twee: Soejono, die in Londen minister werd, en Loekman Djajadiningrat, een van de leden van de Commissie in Australië, later in de Raad van departementshoofden directeur van Onderwijs en Eredienst. Beiden vroegen zij zich bij tijd en wijle af of zij er verstandig aan deden, ostentatief aan Nederlandse kant te blijven staan.

Wat Soejono betreft, die begin januari '43 in Londen aan een hartaanval bezweek, willen wij er aan herinneren dat hij ten diepste ontsteld was door het feit dat hij drie maanden tevoren in de discussies in het kabinet die aan de 7 december-toespraak voorafgingen, op het voor hem wezenlijke punt (de principiële erkenning van Indonesië's recht op onafhankelijkheid) niets had bereikt.

In die 7 december-toespraak was gezegd dat in het koninkrijk der Nederlanden geen plaats zou zijn voor rassendiscriminatie – was dat een doelstelling die op korte termijn, eigenlijk onmiddellijk, of een die pas op lange termijn zou worden verwezenlijkt? Van Hoogstraten, begin april '43 uit Londen in Amerika aangekomen, zei dat dat niet duidelijk was. Aan Hart, de voorzitter van de Commissie in de Verenigde Staten voor Nederlands-Indië, Suriname en Curaçao, ontging het niet welk effect die mededeling had op Loekman Djajadiningrat. *'I think I ought to tell you Djajadiningrat's reaction'*, schreef hij aan van Mook.

'He appeared completely taken aback and the thing has been occupying his mind ever since. Every time we have been together during the last few days, he has started talking and worrying about it again, not only in its immediate effects but also in its broader implications for the whole future of the Constitutional Reforms. Van Hoogstraten and I have tried to get him out of this trend of thought but, knowing what we know, we could not say to him that the Cabinet has as yet accepted your plans for the future¹, however, we did tell him that things move slowly in a typically Dutch Cabinet and that an attempt to speed them up unduly might just be a means of wrecking the plans altogether.

*It seems wise to realize that it is more difficult for progressive Indonesians to justify for themselves their absence from their country and their people than it is for us.'*²

Loekman Djajadiningrat, een zeer huiselijk man, tilde zwaar aan die afwezigheid. Toen hij in Australië aankwam, leed hij al aan een nierziekte en aan een hartkwaal; hij overleed in juli '44, drie-en-vijftig jaar oud.

¹ Bedoeld worden de plannen die van Mook op 5 december '42 in Washington vertrouwelijk aan o.m. een aantal journalisten had meegedeeld, hetgeen hem op een uitbrander van Gerbrandy te staan was gekomen. ² Brief, 15 april 1943, van G. H. C. Hart aan van Mook (ARA, Coll.-van Mook, 3).